

Het morgendeel was ingedeeld in 2 groepen. Deze hadden verschillende programmaonderdelen. De een vooral gericht op de haiku, de ander op wabi-sabi én de haiku. Ik zat in **morgendeel B**. Hier gaat mijn verslag over. In deel A opende Arie de Kluijver, Bestuur Haiku Kring Nederland, de bijeenkomst en in deel B was dit Harro Kremer, Bestuur Stichting Japan Fans.

Het morgendeel B ging over de schoonheid en eenvoud van wabi-sabi. De eerste spreker was **Erik Heijerman**. Hij gebruikte de documentaire van Marcel Theroux "In Search of Wabi-Sabi" als leidraad. Theroux gaat op zoek naar een antwoord op wat wabi-sabi in Japan is. Het blijkt dat niemand het echt onder woorden kan brengen. Het blijkt eerder een gevoel, een levenshouding te zijn. Hij zoekt het in steden, theeceremonies, haiku's; en gaat ook naar een Zenklooster. Daar blijkt dat Zen – waaruit wabi-sabi goeddeels is voortgekomen – tot een woordeloos inzicht wil komen.

Veel westerlingen hebben geprobeerd dit begrip te verduidelijken, maar alleen een veelvuldige omgang met wabi-sabi zelf – ook in allerlei expressievormen zoals keramiek, theeceremonies, beeldende kunst, literatuur – brengt je dichterbij wabi-sabi. Daarom: open jezelf wijd als de lucht.

Ook Leonard Koren met 'Wabi-Sabi for artists, designers, poets and philosophers' wordt aangehaald en Leonard Cohen met de bekende zin uit het lied 'Anthem': "There is a crack in everything. That's how the light gets in." Een interessant verhaal waarin Erik ook nog de leugenaarsparadox onder de loep neemt. Als je zegt 'ik lieg' dan kom je in de problemen, want als het waar is dan lieg je, en als het niet waar is dan spreek je de waarheid. Een echte paradox, van het soort dat ook voorkomt in Japanse koans, waarvan Erik er enkele citeerde om de onzegbaarheid van het begrip wabi-sabi aannemelijk te maken.

Wat opvallend was, is dat bijna alle sprekers die gevraagd waren een voordracht te houden, zich op dat moment nog niet echt in wabi-sabi hadden verdiept. Ze werden ertoe door Simon Buschman uitgenodigd. Door een goede voorbereiding en deelname aan deze dag kwamen zij tot meer inzicht in wabi-sabi en in uitingsvormen ervan, ook ten opzichte van hun eigen artistiek werk.

Dat gold niet voor **Anne Sey**, een keramiste die al lang bezig is met keramiek, ook in de geest van wabi-sabi. Zij bezoekt Japan regelmatig en verdiept zich ook daar in de Japanse keramiek, doet er mee aan 'kleidagen'. In de workshop die zij 's middags gaf, liet Anne voorbeelden zien over het herkennen én waarderen van onvolmaaktheid in de keramiek en het ondergaan van wat verval in de seizoenen inhoudt. Zij vertelde ook over de vroegere pracht en praal van de

theeceremonies en over de omslag naar 'waarachtige eenvoud', ook in vormen van hedendaagse theeceremonies.

Werk van **Anne Sey**,

Anne ging vervolgens in op het bewust aanbrengen van imperfecties, wat op zichzelf een hele kunst is! De theemeesters van nu bestellen kommen met specifieke imperfecties. Er zijn zelfs speciale termen voor bepaalde vormen van 'onvolkomenheden'. Een tegenstelling is wel, dat de theeceremonie zo perfect mogelijk uitgevoerd moet worden, maar mét gevoel voor het imperfecte. Simon Buschman heeft enkele haiku's bij haar keramiekwerken geschreven.

Er waren meerdere sprekers over fotografie: **Annemarie Zethof** die sprak over collecties van Japanse fotografie in hun galerie Ibasho in Antwerpen. In de workshop 's middags ging ze aan de hand van meegebrachte voorbeelden nader in op het wabi-sabi aspect in de Japanse fotografie. Bij de foto's kwam ook de tegenstrijdigheid tussen vergankelijkheid en het bewaren voor de eeuwigheid helder en inzichtelijk aan de orde.

Daarbij: bijna elke Japanse fotograaf heeft een andere, eigen interpretatie van het begrip wabi-sabi. Het zit in hun DNA. Zij denken er niet over na maar dóen. Wabi-sabi is daarmee niet eenduidig. Annemarie was vanuit galerie Ibasho ook

de gastconservator van de tentoonstelling over wabi-sabi in het Japanmuseum Sieboldhuis. Zij schreef er een prachtige catalogus bij.

Pierre Emanuel en Marianne Kieft keken, niet altijd vanuit wabi-sabi, naar hun eigen fotografie, vertelden over hun werkwijze met vooral kijken, kijken, kijken, klik. Water en het begrip water komen in hun foto's veel voor. Hun passie!

Voor de pauze liet **Martine Mussies**, die onderzoek naar muziek doet aan de Universiteit van Utrecht, drie eigen composities horen, waarbij we een mengeling van cello's, meeuwen en klokken hoorden. En ook Japans getint fluitspel, heerlijk onbevangen. Zij deed en doet nog steeds muziekonderzoek, zoals naar Japanse muziek in Finland; en is zelf steeds weer geïnspireerd door sprookjes en vertellingen; bezoekt daartoe allerlei exposities, doet mee met workshops en werkdagen.

In de workshop die zij in de middag gaf, vertelde zij wat meer over de wijze van onderzoek en daagde zij de deelnemers uit om ingrediënten aan te reiken voor muziekstukken die zij daarna zou uitwerken.

Geert de Kockere liet op een speelse manier zien dat haiku's getuigen van de schoonheid áchter de onvolmaakte wereld. Het onvolmaakte wijst op het wabi-sabi gehalte van de haiku. Wie een haiku schrijft, schrijft iets wat niet volmaakt is en dat ruimte geeft aan de lezer om aan te vullen, in te vullen. Geert had een koffertje (oud en versleten) bij zich waaruit hij allerlei voorwerpen tevoorschijn toverde. Deze hadden iets over de haiku te zeggen. Bijvoorbeeld een brilletje, waarmee je anders naar de dingen kijkt of daarop in kunt zoomen.

Hij haalde ook nog de filosoof Plato erbij; met diens twee-werelden opvatting: de tastbare onvolmaakte en de abstracte volmaakte ideeënwereld. Belangrijkste levensdoel is volgens Plato het imperfecte te doorschouwen om door te dringen tot het perfecte, om de schoonheid ervan bloot te leggen. Haiku's kunnen aldus getuigen van de schoonheid achter de onvolmaakte wereld.

De beeldend kunstenaar **Lon Buttstedt** is gewend om in een scala aan beelden te communiceren. In haar kunst (beelden en schilderijen) speelt verval – maar ook hoop – een grote rol; evenals de relatie mens-natuur. Zij toonde een schilderij van een vrouw met diverse natuurelementen op haar jurk.

Presentatie door Lon Buttstedt

In haar mantel zijn ook namen van uitgestorven dieren en planten geschreven. Zij appliqueert met boomschors en bladeren. Ze is steeds bezig met het accent te leggen op herstellmogelijkheden en helende effecten. Nodigt ons ertoe uit.

De meeste sprekers gaven in de middag ook workshops. Tussendoor werden er nog enkele wabi-sabi haiku's voorgedragen. Het tempo zat er goed in en ik heb de dag als heel inspirerend ervaren.

Cécile Verburg
Haikukern Leiden

Morgendeel A

Cécile kon niet op twee plekken tegelijk zijn. Daarom volgt hieronder een kort verslag van **Arie de Kluijver** over morgendeel A.

Na een korte introductie door **Simon Buschman** sprak **Jeanine Schreurs** over het maken van Japans getinte wabi-sabi-collages; zij verbleef daartoe ook in Japan; tevens voor onderzoek. **Annemiek Broersen** en **Nanette Smeets**, ieder van de Haikukern Utrecht, lazen voor uit eigen werk, geïnspireerd door wabi-sabi; verluchtigd met foto's.

Inge Steenmeijer las teksten voor namens twee personen die in psychiatrie verblijven en met een taalcoach zichzelf óók in haiku's leren én durven uiten. Hiermee wordt hun contact 'met de ander en de buitenwereld van-zelf-sprekender, meer wederzijds'. Indrukwekkend mooi, ontroerend; zo echt! Met deze stukken hebben zij een gezicht gekregen, een masker met een heel eigen inhoud, hebben zij laten zien dat er altijd hoop is.

Een foto getoond tijdens de voordracht van Inge Steenmeijer

Verheugend was dat er in het morgendeel A ook een vijftal sprekers uit Vlaanderen waren. **Jean-Marie Werrebrouck** droeg op geheel eigen wijze zijn haiku's voor. **Luc Barbé** nam ons mee met heerlijke haiku's over kinderen. **Freddy Vandekerckhove** introduceerde het begrip 'Zuihitsu' - Schrijfsels. **Diederik De Beir** gaf in zijn presentatie een mooie voordracht met haiku's over het schilderij 'Het Lam Gods'.

In morgendeel A waren ook optredens van Martine Mussies en Geert de Kockere. Hiervoor wordt verwezen naar het verslag van Cécile Verburg over ochtenddeel B.

Ohira Shingo (Keramik)
<https://ibashogallery.com/artists/130-shingo-ohira/overview/>

Horie Mika (Cyanotype)
<https://www.mikahorie.art/>

Nobuyuki Kobayashi (Foto's)
<https://www.zenne-inc.com/en.html>

Naoyuki Ogino (Foto's)
<https://www.naoyukiogino.jp/>

Nadat Paul Mercken uit eigen werk had voorgedragen, werd door jurylid Jan Guichelaar de prijsuitreiking gedaan van de Paul Mercken Aanmoedigingsprijs 2023. Het thema dit jaar was 'Wabi-Sabi Haiku'. [Klik hier voor het juryverslag.](#)

Na de middagworkshops werd de haiku-ontmoetingsdag afgesloten met een open podium waar diverse dichters voordroegen uit eigen werk. In het slotwoord werden alle medewerkers bedankt met speciale aandacht voor **Martine Mussies** en **Harro Kremer** van Stichting Japanfans, **Petra ten Brinke** (foto) en **Eline Daas** van de Bibliotheek Utrecht, de vrijwilligers met **Ini Luyk**; en **Simon Buschman**, organisator van deze dag, van de Haikukern Utrecht.

